Mogilno [1]

Wysłane przez admin w ndz., 2016-04-10 22:40
Opis:

Miasto powiatowe, leżące nad Jeziorem Mogileńskim, na pograniczu Pałuk, Wielkopolski i Kujaw, w połowie drogi kolejowej z Inowrocławia do Gniezna. Pierwsze ślady stałego osadnictwa w rejonie miasta datowane są przez archeologów na przełom VIII i IX wieku; powstała wówczas na półwyspie Jeziora Mogileńskiego wczesnośredniowieczna osada obronna, mająca według niektórych autorów pełnić istotną funkcję w wyłaniającym się z mroków historii państwie Polan. O jej znaczeniu może świadczyć istnienie osad podgrodowych, tworzących aglomerację na wzór największych ośrodków osadniczych ówczesnych ziem piastowskich, jak Kruszwicy czy Gniezna. W X wieku miejscowość stała się siedzibą księcia; w tym też czasie 160-metrowej długości drewniany most połączył dwa brzegi jeziora. Według legendy, w razie niebezpieczeństwa most można było zatopić, odcinając dostęp do warowni. Między 1047 a 1065 r. do Mogilna zostają sprowadzeni bracia benedyktyni; było to przełomowe wydarzenie w dziejach miasta, które od tej chwili zostało osadą przyklasztorną. Mimo to do przełomu XII i XIII wieku miejscowość nosiła cechy obronne – otoczona była wałem i palisadą z zasiekami. 17 maja 1398 r. w Inowrocławiu król Władysław IV Jagiełło nadał Mogilnu przywilej lokacyjny na prawie magdeburskim, potwierdzony później przez Zygmunta I Starego w 1548 r., a następnie Jana II Kazimierza w 1666 r. Miejscowością rządził opat zakonu, a od 1609 r. burgrabia, działający w jego imieniu. W XV wieku po raz pierwszy pojawia się w dokumentach źródłowych rada miejska, w skład której wchodzili burmistrz i czterech rajców oraz ława sądownicza pod przewodnictwem wójta. W XVI wieku Mogilno zamieszkiwało około 800 osób i było to miasto o typowo rolniczym charakterze; mimo to rozwijały się tu cechy rzemieślnicze, w tym najstarsze ze znanych, kuśnierski oraz szewski. Miasto słynęło także z produkcji piwa, które ważono w dwóch browarach – klasztornym i miejskim. Całe życie kulturalne Mogilna koncentrowało się wokół klasztoru, który od średniowiecza prowadził przyklasztorną szkołę i posiadał znaczną bibliotekę. Wiek XVII przyniósł miastu, wraz z przetaczającymi się przez kraj wojnami, upadek i stagnację. Drewniana podówczas miejscowość ulegała licznym pożarom i zarazom, które ograniczyły rozwój demograficzny.

Mogilno weszło w skład I zaboru pruskiego; początkowy okres panowania niemieckiego oznaczał dla miasta m.in. sekularyzację, czy powstanie pierwszych murowanych domów, zastąpienie polskiej administracji pruską, rozpoczęto akcję germanizacyjną, między innymi nadając mu nazwę „królewskie pruskie miasto Mogilno”, co miało podkreślić fakt pozbawienia Zakonu Benedyktynów wszelkich praw do niego. W 1792 r. powstała w mieście gmina ewangelicka, a w 1801 r. wzniesiono synagogę. W listopadzie 1806 r. miejscowość wyzwoliły wojska francuskie, rozpoczynając okres przynależności do Księstwa Warszawskiego, które zakończyło się w 1813 r.; na kolejne 105 lat Mogilno wpadło w ręce Prusaków. Okres ten charakteryzował się silną polityką germanizacyjną i niesłabnącym oporem ludności polskiej. Polacy bronili się jak mogli, zakładając własne spółki kapitałowe i inne organizacje. Największymi przywódcami polskich działań opozycyjnych byli proboszczowie Józef Klupp i Piotr Wawrzyniak, nazywany „niekoronowanym królem Polski”, którego pomnik stoi w parku miejskim. Pomimo działań niemieckich miejscowość zawsze była zdominowana przez Polaków. Bodźcem do jej

rozwoju było utworzenie w 1818 r. powiatu mogileńskiego. W 1872 r. otwarto pierwszą przebiegającą przez Mogilno drogę żelazną z Poznania do Bydgoszczy. Warto wspomnieć, że w 1890 r. w Mogilnie urodził się w żydowskiej rodzinie Kurt Lewin, jeden z twórców współczesnej psychologii. Mieszczanie brali czynny udział w zrywach powstańczych, w 1848 r. trzykrotnie wyzwolili miasto z rąk pruskich, a w noc sylwestrową z 1918 na 1919 r. w Mogilnie wybuchło powstanie antyniemieckie, wyprzedzające wkroczenie wojsk powstańców wielkopolskich, co było zresztą dla nich dość zaskakujące. Mogilnianie brali aktywny udział w wielkopolskim zrywie narodowowyzwoleńczym, wsławiając się w walkach o Inowrocław i Barcin. Dwudziestolecie międzywojenne charakteryzowało się powolnym rozwojem miasta, wyhamowanym przez kryzysy gospodarcze lat dwudziestych XX wieku. Po wybuchu II wojny światowej i zaciętych walkach, 11 IX 1939 r., Mogilno zostało zdobyte przez oddziały Wermachtu. Podczas wojny miasto wchodziło w skład okręgu Poznań, będąc stolicą powiatu mogileńskiego w inowrocławskim obwodzie rejencyjnym. 22 I 1945 r. do miejscowości wkroczyły wojska sowieckie. Obecnie miasto jest siedzibą powiatu, zamieszkuje w nim niecałe 13 tysięcy mieszkańców, na powierzchni 8,46 km2.

Mogilno posiada nietypowy, ukształtowany historycznie, układ przestrzenny. Pierwotnie było ono grodem obronnym, wzniesionym na półwyspie, otoczonym wodą, który mógł rozrastać się jedynie w kierunku drogi dojazdowej na północ. W efekcie miasto ma dziś w centralnej części formę ulicówki z owalnicowym rozszerzeniem.

Najważniejszym zabytkiem miasta jest poklasztorny zespół architektoniczny Benedyktynów z XI wieku. Do niedawna uznawano, że fundacja klasztoru miała miejsce w 1065 r., na podstawie dokumentu wystawionego przez Bolesława II Śmiałego; niestety okazał się on falsyfikatem. W efekcie coraz częściej uważa się, że zakonników do Mogilna sprowadził Kazimierz I Odnowiciel, co musiało nastąpić między 1047 a 1058 r. Benedyktyni przybyli do Polski prawdopodobnie z Niederaltaich w Bawarii i zostali hojnie uposażeni w posiadłości ziemskie oraz przywileje, stając się jednymi z największych właścicieli ziemskich średniowiecznej Polski. Z licznych posiadanych na Mazowszu, Kujawach i Pomorzu w XII i XIII wieku wsi większość przejęli później biskupi płoccy i kujawscy; w 1580 r. Benedyktyni posiadali już tylko 12 miejscowości i taki stan utrzymał się aż do rozbiorów. Zakonnicy prowadzili w Mogilnie wysoko ceniony przyklasztorny browar, będąc jednocześnie do rozbiorów jedynymi właścicielami miasta. W 1774 r. pierwszym postanowieniem zaborcy dokonano sekularyzacji dóbr klasztornych. W 1816 r. władze pruskie zakazały wyboru nowego opata i w tym samym roku zabroniły przyjmowania nowych członków. Ostateczna kasata zakonu nastąpiła w 1833 r. Trójnawowy bazylikowy kościół św. Jana Apostoła i zabudowania klasztorne kilkakrotnie przebudowywano i remontowano, wprowadzając kolejne style architektoniczne. Zasadniczy trzon konstrukcji tworzą pozostałości romańskie z licznymi nadbudowami gotyckimi i barokowymi. Najcenniejszymi elementami romańskimi są trzy krypty z których wschodnia stanowiła pierwotnie dolne prezbiterium, zamienione w XIII wieku na kryptę – znaleziono w niej dwa pochówki oraz naczynie aquamanile z XII wieku. W środkowej krypcie, w kształcie litery T, odkryto liczne pochówki w tym ostatniego, zmarłego w 1816 r., opata Emiliana Kosińskiego. Krypta zachodnia jest natomiast najstarszym w pełni zachowanym przesklepionym pomieszczeniem w Polsce. Ponadto z pierwotnych budowli romańskich zachowały się prawie całe fundamenty, mury obwodowe prezbiterium wraz z apsydą, para wschodnich filarów międzynawowych, mury i arkada kruchty międzywieżowej. Świątynię przykrywają sklepienia późnogotyckie z początku XVI wieku, w tym kryształowe w nawach bocznych. Z innych elementów gotyckich zachowały się miedzy innymi fundamenty wieży i zamurowany gotycki portal w nawie bocznej. Dwuwieżowa fasada zachodnia reprezentuje, podobnie jak okna, styl późnobarokowy. Barokowy wystrój wnętrz pochodzi z XVII i XVIII wieku, a uzupełniają go elementy renesansowe, rokokowe, secesyjne i inne. Przy murach zewnętrznych prezbiterium znajdują się odkopane fundamenty romańskiego transeptu.

Budowle klasztorne reprezentują style od romańskiego do późnobarokowego. Znajduje się w nich dziś

Europejskie Centrum Spotkań „Wojciech Adalbert”, a od 2014 r. klasztor Braci Mniejszych Kapucynów. Skrzydła monastyru zostały w ostatnich latach poddane gruntownej renowacji. W trakcie prac odkryto romańskie pomieszczenia gospodarcze i cele. Na szczególną uwagę zasługuje średniowieczny piec, w którym wytwarzano ciepło służące do ogrzewania klasztoru. Ponadto odsłonięto fragmenty gotyckich polichromii z XIII wieku. W wirydarzu odkryto najstarszą w Polsce studnię kamienną z XI wieku, głęboką na 8 metrów. Zespół klasztorny otacza XVIII-wieczny mur z bramą z tego samego okresu.

Drugim średniowiecznym zabytkiem miasta jest późnogotycki kościół farny św. Jakuba Starszego, wzniesiony około 1511 r., a konsekrowany dopiero w 1592 r. Pierwszą świątynię ufundował Zbylut z rodu Pałuków około 1145 r. W 1956 r. odprawił tu prymicję – swoją pierwszą Mszę Świętą – wówczas młody ksiądz Józef Glemp. Kościół posiada cztery gotyckie portale, zbarokizowane okna i dobudowane w XIX i XX wieku kruchty. W ołtarzu głównym znajduje się gotycki krucyfiks z początku XVI wieku; pozostały wystrój rokokowo-klasycystyczny z elementami z innych epok. Warto także zwrócić uwagę na późnogotycki szczyt zachodni. Przy kościele znajduje się XVIII-wieczna drewniana dzwonnica z dzwonem z 1580 r.; w pobliżu stoi XIX-wieczna plebania. Ponadto w mieście możemy zobaczyć zespół XIX i XX-wiecznych kamienic i domów. Na znajdującym się na drugim brzegu jeziora, naprzeciw zespołu poklasztornego, cmentarzu stał do II wojny światowej drewniany kościół św. Klemensa; obecnie warto zwrócić tam uwagę na kilka grobowców z XIX i XX wieku, w tym powstańców wielkopolskich i księdza Piotra Wawrzyniaka. Jak podaje legenda, w pobliżu miał znajdować się też zatopiony przez jezioro kościół, którego dzwony jeszcze czasami można usłyszeć.

Współrzędne geograficzne:

---

adres strony: http://inuguracja.kujawsko-pomorskie.travel/pl/mogilno

Odnośniki
[1] http://inuguracja.kujawsko-pomorskie.travel/pl/mogilno